

Alternatif Bir Üniversiteye Dair Bazı Gözlemler

Fikret BAŞKAYA*

Her toplumsal formasyonda ve her tarihsel dönemde bir 'eğitim sistemi' bulunur ve bu 'eğitim sistemi' egemen sınıfın ihtiyaçlarıyla uyumludur. Kapitalist üretim tarzı egemen üretim tarzı haline gelmeden önceki tarım toplumlarında geçerli 'eğitim sistemi' esas itibarıyla ideolojik egemenliği yeniden üretmeyi amaçlıyordu. İdeolojik meşrulaştırma referansları teolojiye [dine] dayandığı için o dönemin eğitim kurumları veya okul sistemleri, mevcut durumun değişmezliğini vaaz ediyordu ve 'mevcut durumun Tanrı'dan kaynaklandığı, ebed müddet geçerli olduğu, insan iradesiyle geliştirilmesinin mümkün olmadığı 'yanlış' bilincini yerleştirmeyi amaçlıyordu. Dolayısıyla, ideolojik meşrulaştırmanın referansları dine dayanıyordu. Bugünkü 'modern üniversitelerin' ataları Orta Çağda ortaya çıkmışlardı ve Kilise çevresinde faaliyet gösteriyorlardı. Kurulmaları, gelişmeleri, açılıp-kapanmaları bütünüyle Kilise çevresindeki tartışmalara bağlıydı. Orta Çağ üniversitelerinin ilki XII'inci yüzyılda Kuzey İtalya'da (Bolonya)

kurulmuştu, Ünlü Sorbonne 1215'de, Oxford 1243'de Cambridge 1248'de, Heidelberg 1386'de Tübingen 1388'de kurulmuştu. Bu tür üniversiteler kurumların Osmanlı İmparatorluğu'ndaki karşılıkları Medreseler, Tekkeler ve Zaviyeler'di. XVIII'inci yüzyılda kapitalizmin egemen üretim tarzı haline gelmeye başladığı dönemden itibaren söz konusu kurumlar da dönüşüme uğradı ve yeni egemen sınıf olan kapitalist sınıfın ve bir bütün olarak da burjuvazinin çıkarlarıyla uyumlu hale getirildi. Aydınlanmanın ve modernitenin düşünsel-ideolojik alanda yarattığı devrim, eğitim alanında dönüşmeleri tetiklemişti. O zamana kadar tarım toplumunu meşrulaştırma işlevi gören, ideolojik egemenliğin hizmetinde olan ve referansları teolojiye (dine) dayanan eğitim sisteminin ideolojik referanslarını da artık rasyonalizm (akılcılık) oluşturuyordu. Böylesi bir sosyal, entelektüel, artistik devrimler ve dönüşümler çağında, üniversiteler de yeni dönemin egemen sınıfı olan burjuvazinin çıkarlarıyla *uyumlandırılacaktı*. Osmanlı İmparatorluğunda

* Fikret Başkaya , Türkiye ve Ortadoğu Forumu Vakfı [Özgür Üniversite'nin] kurucusu ve başkanıdır.

Batı modelinde kurulan ilk üniversite Darülfünun'du. 1860'lı yıllardan 1933'deki "üniversite reformuna" kadar varlığını sürdürse de, sık sık öğretime ara vererek, açılıp-kapanarak, ve geleneksel eğitim kurumları olan Medreseler, Tekke ve Zaviye'lerle birlikte ve onlarla yan yana sınırlı varlığını yaklaşık atmış yıl sürdürdü.

Geleneksel tarım toplumlarında eğitimin amacı, dine dayalı dünya görüşünün emekçi toplum çoğunluğu tarafından içselleştirilmesini sağlamaktı, dolayısıyla asıl işlevi ideolojik nitelikteydi. Kapitalizmle birlikte eğitim sisteminde iki önemli değişiklik ortaya çıktı: Birincisi, eğitimin ve bilginin ideolojik referansı teolojiden rasyonalizme kaydı; ikincisi, eğitim sadece ideolojik egemenliği sağlamakla yetinmeyip, kapitalist üretim için gerekli (kalifiye) işgücünü yetiştirmeyi de amaçlar hale geldi. Önceki dönemde sadece dar bir elit için oluşturulmuş eğitim sistemi yerine, "temel eğitimin" geniş emekçi çocuklarını da kapsar hale gelmesi, kapitalist üretimin ihtiyacına cevap vermeyi amaçlıyordu. Bu yüzden 'zorunlu ve parasız temel eğitim' sadece emekçi sınıfların bir kazanımı olarak anlaşılmalı, nüanse edilmelidir. Fakat üniversite eğitimi veya aynı anlama gelmek üzere, yüksek öğretim düzeyinde durum farklıydı. Üniversiteler, İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar sadece dar bir ayrıcalıklı elitin çocukları içindi. İkinci Dünya Savaşı (emperyalistler arası savaş) sonrasında, refah devleti ve 'ulusal kalkınmacı devlet' denilenin geçerli olduğu dönemde, kapılarını ilk defa emekçi kitlelerin çocuklarına da aralamıştı. Elbette burjuva egemenliğiyle birlikte eğitim, yeni dönemin egemen ideolojisini genç nesillerin kafasına sokma, bu sefer de burjuva düzeninin değişmezliğini vaaz eden bir egemen ideoloji üretme işlevine koşulmuştu. Kapitalist toplumda eğitim sistemi başlıca dört işlev görüyor: 1. Egemen ve/veya resmi ideoloji üretip yaymak; 2. Devlet aygıtının ihtiyacı olan bürokratik-teknokratik kadroları yetiştirmek; 3. Kapitalist sermaye birikiminin ihtiyacı olan kalifiye (yetişkin) işgücünü sağlamak. Fakat, küreselleşme çağında eğitim dördüncü bir işleve daha koşulmuş durumda; 4. artık bizzat eğitimin kendisi bir metaya, dolayısıyla kâr aracına dönüşüyor. Eğitim herhangi bir mal durumuna geliyor. Bu, son derece önemli bir şeydir ve eğitimin tipik bir meta kategorisine indirgenmesi, toplumun geleceği bakımından büyük sorunlar

yaratma istidadı taşımaktadır. Bu önemli sorunla ilgili tartışmaya burada girmemiz uygun değildir, geçerken şu kadarını söyleyebiliriz: Eğer eğitimin tüm aşamalarını kapsayan mevcut, metalaşma, paralılaşma, ticarileşme, özelleştirme süreci tersine çevrilemez ise, bu en azından üniversiteden bilimin tamamen kovulması anlamına gelecektir. Elbette bu ifadeden giderek mevcut üniversiteleri yüceltiyor, onlara hak etmedikleri misyonlar ve hasletler vehm ediyor değiliz. Bu konuya açıklık getirmek için üniversiteye dair bazı kısa açıklamalar yapmak gerekiyor. Aslında üniversitelerle ilgili tam bir kafa karışıklığı var, zira gerçekte var olan *reel üniversite* ile tevatür edilen arasında derin bir uçurum vardır. Üniversitelerin gerçek anlamda üniversite sayılabilmeleri için *olmazsa olmaz* koşullar söz konusudur. Bir kere üniversitenin mutlaka özerk olması, kendi kendini yönetmesi gerekir, ya da *özerk değilse üniversite de değildir* denir. Elbette özerklik sadece siyasi otorite (devlet) karşısında özerklik değildir, sermaye dahil her türlü güç ve iktidar odağı karşısında özerklidir; ikincisi üniversitenin kendine özgü bir üslubu, tarzı, geleneği olması gerekir. Başka türlü ifade etmek istersek, üniversite sürekliliği varsayar; üçüncüsü, üniversitenin gerektiğinde kendi kendini savunabilmesi gerekir. Elbette bunu kendine özgü yöntem ve araçlarla yapacaktır veya yapması gerekir; dördüncüsü; üniversitede yapılanların toplumdaki özgürleşme (emansipasyon) mücadelesiyle örtüşmesi gerekir ki, bu üniversitenin asıl varlık nedeni sayılmalıdır. Nihayet, beşinci koşul da, üniversitenin kamusal bir etkinlik, bir kamusal alan faaliyeti olma zorunluluğudur. İşte tevatür edilen veya idealize edilen üniversitenin böyle bir şey olması gerektiği düşüncesi egemendir.

Oysa, *reel üniversite* tevatür edilenden farklıdır. Üniversitelerin her türlü fikrin özgürce ve sınırsız bir şekilde tartışılabilirdiği kurumlar olduğu söylenir ama gerçek dünyada ekseri bunun tersi geçerlidir. Genel bir çerçevede üniversiteler, özgür düşüncenin filizlenip, yeşerdiği kurumlar değil, tam tersine özgür düşüncenin ve gerçek bilimin boğulduğu kurumlardır. Fakat bu genel tespitin nüanse edilmeye (eşelenmeye) ihtiyacı vardır. Her ne kadar üniversiteler egemenliğin üretildiği odaklar olsalar da, entellektüel etkinliğin ve bilimsel- estetik çabanın niteliğinden ötürü, bu kurumlardan bilimi bütünüyle kovmak mümkün

değildir. Bu durum bilimsel-entellektüel-artistik çabanın niteliğiyle ilgilidir. Bu arada Türkiye'deki durumun da nüanse edilmesi gerekir. Her ne kadar resmi söylem modernleşmeye, aydınlanmaya aşırı vurgu yapsa da, Türkiye'nin tarihinde hiçbir zaman gerçek anlamda bir *modernite* ve *aydınlanma devrimi* yaşanmadı. Bizde Eski Rejimle [Ancien Régime] hesaplaşılmadı. "Eski" olan yeni söylem ve yeni görüntüler altında varlığını korudu. Bu durum, özerk kafaların ve özerk kurumların ortaya çıkıp gelişmesine izin vermedi. Başlıca varlık nedenlerinden biri özerklik olan, olması gereken üniversite de bu koşullarda gerçek bir varlığa sahip olamazdı, nitekim olamadı. Yüksek öğretim kurumları üniversite sayıldı. Oysa gerçek üniversiteler genç insanlara sadece meslekî bir yetişkinlik kazandıran kurumlar değildir ve olamazlar. Türkiye'de geçerli bağnaz resmi ideoloji sadece üniversiteyi boğmakla kalmadı, toplumun ideolojik-entellektüel ufkunu da kararttı. Zaten resmi ideoloji demek, orada doğruların devlet (egemen siyasi odak) tarafından önceden belirlenmesi demektir ki, böylesi bir durum özgür düşüncüyü ve yaratıcılığı daha baştan yasaklayan bir şeydir. Türkiye'de MGK gibi bir kurumun varlığı, cunta anayasası ve onun yüksek öğretimi düzenleyen ünlü 130 ve 131'inci maddeleri ve yüksek öğretim kurumlarına kışla düzenini dayatan YÖK varken, üniversite denilen kurumların da sivil elbiseyle askerlik yapılan kurumlara dönüşmesi kaçınılmazdı. Şimdilerde ideolojik- siyasi-bürokratik kısıp alınmış söz konusu kurumlar, bir de metalaşma, paralılaşma, ticarileşme, özelleştirme girdabına sokulmuş durumdadır. Bu durum, sadece emekçi halk çocuklarına üniversitenin kapılarını kapatmakla kalmıyor,

bizzat bilimsel-entellektüel- estetik etkinliğin varlık nedenini de ortadan kaldırıyor. Zira, kâr etmenin, mal satmanın, sömürünün hizmetinde bir bilim ve sanat mümkün değildir. Tanımı ve doğası gereği bilimsel-entellektüel-estetik faaliyet ve yaratıcılık, sadece kamusal bir etkinlik olarak varolabilir.

O halde dar bir egemen azınlığın çıkarlarını gerçekleştirmek üzere oluşturulmuş, baskıyı, sömürüyü, toplumsal eşitsizlikleri derinleştirmek üzere kurgulanmış, mevcut durumun ötesine nasıl geçilebilir, *yeni ve farklı bir şey* yapmanın koşulları nelerdir ve alternatif bir üniversite tasavvuru *ne olabilir* tartışmaya geçebiliriz. Böyle bir tartışmayı sürdürebilmenin önkoşulu da, kökleri binlerce yıl geriye giden sınıflı toplumlarda bilgi, bilim, sanat, eğitim, eğitilmiş insan, okul, üniversite, vb. hakkında yaratılmış efsanelerden ve fetişizmden kurtulmayı gerektirir. Toplum, eğitimi ve eğitilmiş insanı yüceltme eğilimindedir ve bu kökleri çok gerilere giden saçma bir anlayıştır. Elbette eğitim önemlidir ama kimin için sorusundan bağımsız da değildir. O halde kim eğitiyor, eğitimden ne bekliyor, neyi amaçlıyor, son tahlilde eğitim ve eğitilmiş insan nasıl bir işlev görüyor? Bu tür soruları sormak önemlidir. Zira, "*eğitenlerin de eğitime ihtiyacı vardır*" denmiştir. İkinci önemli husus da şudur: Elbette toplumsal eşitsizliklerin varlık nedeni eğitim değildir ama eğitimin toplumsal eşitsizlikleri yeniden üretip, derinleştirdiğini de hiçbir zaman akıldan çıkarmamak gerekir. Oysa, geçerli genel kanı, eğitim yoluyla toplumsal eşitsizliklerin ortadan kaldırılabileceği, değilse hafifletileceği yönündedir. Bu tür saçma bir anlayışın varlık nedeni de, eşitsizlik yaratmak, toplumsal eşitsizlikleri ve kutuplaşmayı toplum sınıfları arasında, ulusal, bölgesel ve küresel düzeyde derinleştirmek olan

kapalist üretim tarzını ve onun temel eğilimlerini anlamamaktan, anlamak istememekten kaynaklanıyor. Kapitalizm koşullarında eğitimin, toplumsal eşitliği gerçekleştirme mümkün değildir. Sadece dar bir kesime *sınıf değiştirmenin* yolunu açabilir.

Nasıl bir üniversite? sorusu nasıl bir toplumsal düzen sorusundan bağımsız değildir. Lenin: "Üniversiteler toplumun tüm çelişkilerini yansıtan küçük birer aynadır" demişti. Gerçekten de üniversitelere bakarak toplum hakkında fikir edinmek mümkündür. Elbette bunun tam tersini söylemek de aynı derecede geçerlidir. Bir topluma bakarak oradaki üniversitenin ne menem birşey olduğu hakkında fikir edinilebilir. Sınıflı toplumlarda eğitim, egemen olan sınıfın veya egemen sınıflar koalisyonunun ihtiyaçlarına cevap verir. Bu amaçla oluşturulmuş bir eğitim sistemi de kaçınılmaz olarak anti- özgürlükçü, dolayısıyla baskıcıdır. Çocukların ve gençlerin egemenliğin amaçları doğrultusunda eğitilmesi, düzene uyumlu bireyler haline getirilmesi, onlardaki yaşama sevincini, yaratıcı potansiyeli yok edemediği zaman bastırıp, köreltiyor. Oysa, eğitimin amacı insan potansiyelini geliştirmek, insandaki yaratıcı yeteneği realize etmek, insanı özgürleştirmek olmalıdır. O halde asıl amaç insandaki yaratıcı potansiyeli geliştirmek, onu özgürleştirmek, kavramın gerçek anlamında bireysel ve toplumsal emansipasyonu sağlamak olduğunda, böyle bir amacın sınıflı toplumda, kapitalizm koşullarında gerçekleşmesi mümkün değildir. Buradan hareketle üniversitede ve bir bütün olarak eğitim sisteminde radikal bir değişiklik için sosyal-politik devrimi beklemek gerektiği sonucunu çıkarmak büyük bir hata olur. Bu tür bir yaklaşım, her seferinde mücadeleyi çıkmaz ayın onbeşine ertelemek anlamına gelir. Zaten bu tür bir yaklaşımla gerçek anlamda sosyal, politik, entellektüel, artistik, etik dönüşümü gerçekleştirmek hiçbir zaman mümkün de olmaz. Daha da ötede bu tür bir anlayış sosyal devrimin ne olduğundan haberdar olmamak anlamına gelir. Önce işe mevcut olan yapıyı ve işleyişi eleştirerek başlamak gerekir. Zira realiteyi anlamadan onu değiştirmek mümkün değildir. Şeyleri, toplumsal olguları ve süreçleri anlamamanın, bilince çıkarmanın yolu, radikal eleştiriyi varsayar ve "*radikal olmak demek, sorunları kökeninde ele almaktır ve insan için bu köken insanın kendisidir*" denmiştir. Bu aşamada ne yapılabilir sorusunu tarihe bakarak

cevaplamak mümkündür. Eski Rejim'den moderniteye geçiş, geleneksel eğitim kurumlarının ve üniversitelerin dışında eğitim kurumlarının oluşturulmasıyla mümkün olmuştu. Bunun yolu mevcut yapıda gedikler açmak ve gedikleri büyütme geçiyor. Kaldı ki, tarih boyunca ilerici ve devrimci fikirlerin, paradigma yıkıcı düşüncelerin her zaman mevcut eğitim kurumları dışında ve ekseri onlara muhalif odaklardan çıktığını da hatırlamak gerekir.

Kapitalizmin saldırısının derinleştiği, sermayenin tekyanlı çıkarını esas alan politikaların ısrarla dayatıldığı, içinde bulunduğumuz dönemde, kapitalist saldırı derinleşip, toplum çoğunluğu için yaşamı daha da çekilmez hale getirdikçe ve doğal çevre tahribatı (ekolojik felaket densin) büyükçe, karşı saldırı da kabarcaktır. Bu durum bilinen *saldırı/ karşı saldırı diyalektiğidir*. O zaman yapılacak şey, kabaran sosyal mücadeleye herkesin, her kesimin *kendi bulunduğu yerden itibaren katılmasıdır*. Bu amaçla mevcut eğitim sistemine karşı her düzeyde alternatif eğitim kurumları oluşturmak hem mümkündür hem de mutlaka yapılması gereken birşeydir. Elbette bu kurumların ilk adımda birer alternatif durumuna gelip, eskinin yerini almaları mümkün değildir [zira böyle birşey kapsamlı radikal dönüşümleri varsayar] ama bu tür girişimler ve yapılanmalar, mevcut olanın meşruluğunu tartışmalı hale getirerek, mevcut durumun değişmezliği ve alternatifsizliği safatasını teşhir ederek, insanların yapılabilecek şeylere dair ufkunu açarak, perspektifin değiştirilebileceği düşüncesini besleyip-büyüterek, müthiş bir zihinsel- entellektüel kopuşu sağlayabilir. Zira, her vesileyle söylediğimiz gibi *asıl kölelik ideolojik nitelikte olmalıdır*. Eğitimin, bu arada yüksek öğretimin hızlı bir tempoyla özelleştirilmesi, insanları ister istemez bu durumu tartışmaya itecektir. Zira, kamu hizmetleri özelleştirilirken neden vergi verdikleri sorusunu sormamazlık edemezler. Kaldı ki, özelleştirme emekçi çocuklarına üniversite kapılarını kapatmak anlamına geliyor. Neden özelleştiriyorlar sorusu onları rejimin niteliğini, yapılanları ve yapılmak istenenleri, velhasıl yürürlüğe konan anti-sosyal politikaları tartışmaya yöneltirken, bu tür tartışmaları yapanların da üniversitenin ve bir bütün olarak eğitim kurumlarının ne olduğu, ne işlev gördüğü, neden öyle olduğu, nasıl olmaları gerektiğiyle ilgili sorular sormalarının yolunu açabilir.

Kurumlar ancak ihtiyaç haline gelmiş iseler, velhasıl vakti geldiğinde ortaya çıkarlar ve vaktin gelip gelmediği, ne zaman geleceği sosyal ve ideolojik mücadele alanını angaje eden birşeydir. Alternatif bir üniversite sistemine giden yolda ilk aşamada yapılması gereken, mevcut durumu teşhir eden, *şeylerin nedenini* tartışmayı başaran üniversitelerin, eğitim kurumlarının kurulmasını sağlamaktır. Bu kurumların bilimselliği içselleştirebilmeleri, demokratik bir işleyişi yerleştirmeleri, her türlü iktidar ve güç odağından ısrarla ve inatla uzak durmaları, velhasıl gerçekten özgür ve sınırsız tartışmayı başarmaları hem mümkün hem de gereklidir. Bu tür kurumlar pratik yaşamın ve sosyal mücadelenin yürütüldüğü tüm mekânlarda ve her düzeyde oluşturulabilir. Bunu yaparken sakınılması gereken en önemli şey, *yeni ve farklı birşey yapıyor*muş görüntüsü altında eskiyi yeniden üretmektir. Farklı yeni ve farklı şeyler ancak farklı yaklaşımlarla mümkündür. Bu alanda yeni ve farklı birşeyler yapmanın mümkün olduğunu gösteren en yakın ve en somut örnek bizim yaklaşık on yılı aşan *Özgür Üniversite* deneyimimizdir. *Özgür Üniversite* birçok zorluk ve engellemeye rağmen, 14 yıldır aralıksız eğitim, araştırma ve yayın faaliyetini sürdürüyor. Üstelik bunu, sosyal muhalefetin dibe vurduğu bir dönemde yapabilmesi de ayrıca önemlidir. Bağımsızlığını kıskançlıkla koruyor, hiçbir kurumdan ve kişiden maddi destek almıyor (zira, “finans eden yönetir” kuralının bilincindedir) kendi olanaklarıyla faaliyetlerini finanse ediyor. Bunun mümkün olduğunu da kanıtıyor. Daha çok gönüllü çabalara dayanıyor.

Elbette *nasıl bir üniversite* sorusuna köşeli, kesin bir cevap vermek mümkün değildir. Onun alacağı biçim ve/veya biçimler sosyal pratik tarafından belirlenecektir. Fakat, geleceğin üniversitelerinin, akademilerinin egemenlik üreten, sömürüyü ve baskıyı meşrulaştıran kurumlar olmayacakları kesindir. İdeolojik kölelikten kurtulduğunda insanın ve toplumun önünde yeni ufuklar açıldığının bilincinde olmak gerekir. Zira, bu dünyada hiçbirşey insan iradesi dışında gerçekleşmiyor. Bu yazıyı Türkiye ve Ortadoğu Forumu Vakfı'nın (Özgür Üniversite) kuruluş bildirgesinden bir alıntıyla bitirebiliriz:

“İnsanlık ve uygarlık böyle bir dönemece gelmişken, eleştirel bilgi ve düşünce her zamankinden daha büyük gereksinim haline geliyor. Bilimin ve entellektüel yaratıcılığın artık

emperyalist sermayenin, komprador burjuvazinin, bilgi tacirlerinin ve “neoliberal aydın” bozuntularının sultasından kurtarılmaya ihtiyacı var. Tüm kamusal alanları ve eğitimi metalaştıran, özel yaşama alanlarını da atomize eden kapitalist ideolojik hegemonyaya karşı bayrak açılmadan, ne bilimsel bilgi üretilebilir ne de emekçi sınıfların ideolojik köleliği aşmasının önündeki engeller ortadan kaldırılabilir. Tüm ezilenlerin ve sömürülenlerin toplumsal kurtuluş ve özgürleşme projelerinin de yaratıcı bir tarzda yeniden üretilmeye ihtiyacı vardır.

İşte Türkiye ve Ortadoğu Forumu böyle bir tespitten yola çıkıyor ve eleştirel bilgiyi emekçi kitlelerin hizmetine sunmanın mümkün ve gerekli olduğunu ilan ediyor. Emekçilerin devletten ve sermayeden bağımsız, eğitim kurumları ve ideolojik müdahale araçları oluşturmaları gerçek bilimin ve eleştirel düşüncenin bir gereğidir. Zira, gerçeğe ihtiyacı olanlar da, bilime ihtiyacı olanlar da onlardır ve “devrimci olan da sadece gerçeğin kendisidir.” Sermayenin küresel saldırısından zarar görenler aynı zamanda bilimsel bilgiye ihtiyacı olanlardır. Ve bu coğrafyada ezilen halkların özgürleşme çabası ve onların anti-emperyalist mücadelesi, dayatılan karanlığı ve gericiliği püskürtebilecek potansiyele sahiptir. Geriye potansiyeli bilince çıkarmak, olanaklarını araştırmak kalıyor. Zaten Türkiye ve Ortadoğu Forumu ve Özgür Üniversite'nin varlık nedeni de budur.

Forum ve Özgür Üniversite, eleştirel bilimsel bilginin, (zira, eleştirel değilse bilim de değildir) yönetilenler, sömürülenler ve ezilen halklar yararına yeniden üretilebileceğini kanıtlama iddiasıyla ortaya çıkıyor. Ve işçilerin, işsizlerin, yoksulların, sermaye düzeni tarafından dışlanmışların, kimlikleri bastırılmış halkların, onurlu aydınların ortak çabalarıyla, kendi bilim kurumlarını, kendi “organik aydınlarını”, eğitim süreçlerini, kendi dillerini, bilimsel yöntem ve araçlarını, üniversitelerini, tartışma kültürlerini, enstitülerini, yazar ve araştırmacılarını, düşünürlerini yaratabilecek potansiyele fazlasıyla sahip oldukları inancıyla yola çıkıyor...” [1]

[1] Bildirgenin tamamı için bkz: ozguruniversite.org 'Temel Belgeler'.